

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010)

2012

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordinació:

Mateu Riera Rullan

Edita:

Vessants, Arqueologia i Cultura SL

ISBN:

978-84-937994-3-4

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010) / [Coordinació Mateu Riera Rullan]- 296 p. ; 21x21 cm.

ISBN 978-84-937994-3-4

M. Riera Rullán

1. Arqueologia – Eivissa – Congressos

902(460.32)

PRESENTACIÓ

Les IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, al igual que les tres primeres, han estat organitzades principalment per la Secció d'Arqueologia del nostre Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Aquestes jornades es varen celebrar a Eivissa els dies 1, 2 i 3 d'octubre de 2010. En representació de dita Secció el comitè organitzador va estar format per Glenda Graziani, Juan José Marí, Bartomeu Salvà i el sotassinat. D'entre ells crec que és de justícia destacar la magnífica labor realitzada per l'arqueòloga Glenda Graziani.

Però també cal esmentar que per aquestes quartes jornades es va comptar amb l'inestimable ajuda del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera i del Consell d'Eivissa. D'aquestes dues institucions es va poder gaudir, dintre del comitè d'organització, de les labors realitzades per Jordi H. Fernández, Director de l'esmentat museu, i de Josep Maria López Garí, Director Insular de Patrimoni del Consell pitius.

A tots ells els vull donar les gràcies i mostrar tot el meu reconeixement donat que crec sincerament que el resultat final de la feina feta va significar un vertader èxit per a tota la comunitat arqueològica balear. Amb la publicació que tenen a les seves mans podem tornar a dir que estam d'enhorabona per l'excel·lent trajectòria que estan experimentant aquestes Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres de 2006, fetes a Manacor i impulsades pràcticament en solitari per l'arqueòloga municipal Magdalena Salas, es varen presentar 12 xerrades i es van publicar els corresponents 12 articles. Aquella bona embranzida inicial va anar donant bons fruits i així, cinc anys més tard, a les IV Jornades, es varen arribar a presentar 36 xerrades i se n'han pogut publicar 34 signades per fins a 69 autors diferents. És a dir, que del

2006 al 2010 s'ha triplicat la presentació de treballs exposats i publicats, tots ells relacionats amb temàtiques íntimament lligades a les nostres illes. És una evidència que mirant cap enrere hem d'estar molt contents d'haver pogut viure les quatre jornades de Manacor, Felanitx, Maó i Eivissa, així com d'haver pogut fer realitat les seves quatre publicacions. Tot plegat crec que es pot qualificar de quasi miraculós, doncs pens sincerament que cinc anys enrere poca gent hagués apostat gaire a què s'hagués arribat fins aquí on hem arribat.

Vull remarcar que en aquest quart volum han presentat novetats, estudis i investigacions diversos professors de mitja dotzena d'universitats, tècnics insulars o municipals, directors de museu, etc., però majoritàriament arqueòlegs professionals lliberals. A tots ells, i sobretot a aquests darrers, els vull mostrar la meua admiració, donat que varen voler compartir la seva feina sense cobrar ni un euro, deixant algun dia de treball, i, en molts casos, pagant les despeses del desplaçament i l'allotjament de la seva pròpia butxaca.

Crec sincerament que tot plegat és una bona mostra de l'amor a la nostra professió de tots els que hem participat a les Jornades i a la present publicació. Fa goig veure que dintre del nostre gremi hi ha gent que sent vertadera vocació i que actua en conseqüència, conscient del fet que si no es dóna a conèixer la feina feta, no s'està complint amb el deure de tornar a la societat allò que ens ha donat.

En la mateixa línia crec que s'ha de valorar molt positivament el haver aconseguit per primera vegada poder reunir professionals de l'arqueologia que treballen a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Certament, des de l'inici de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, una de les coses que es volia potenciar era el poder compartir coneixements de

cadascuna de les illes, doncs aquesta era i segueix sent una de les mancances i de les assignatures pendents de la nostra comunitat científica.

En línies generals crec que el nivell de la majoria dels articles lliurats justifica de sobres la seva publicació. Evidentment molts d'ells han quedat una mica curts donades les limitacions d'espai que es pateixen en aquests tipus de miscel·lànies. Tot i això, se'ns dubte, serviran per a què tothom pugui introduir-se en les més que interessants recerques presentades.

No puc ni dec acabar sense demanar disculpes pel retard en la publicació d'aquestes IV Jornades. Sent justos però, podem assenyalar que foren diversos càrrecs del Consell d'Eivissa els que no varen acomplir els seus compromisos respecte aquesta publicació. Per tant, no som jo qui explicarà les causes de tot plegat, però sí que puc dir que des de la Secció no hem aturat de fer feina per a què aquest volum hagi arribat al bon port que a continuació podran contemplar.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

SUMARI

L'EXPLOTACIÓ PREHISTÓRICA DELS RECURSOS CUPRÍFERS D'ILLA DEN COLOM (MAÓ, MENORCA).....	11	SOBRE EL SISTEMA DE CIERRE DE LOS HIPOGEOS EN LA NECRÓPOLIS DEL PUIG DES MOLINS (EIVISSA).....	83
Bartomeu Lluï Estarellas, Laura Perelló Mateo, Mark A. Hunt Ortiz, Damià Perelló i Fiol Bartomeu Salvà Simonet		Jordi H. Fernández, Ana Mezquida	
APROXIMACIÓ A LA FAUNA MALACOLÒGICA MARINA EN EL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. LANAVETA	19	LA NECRÓPOLIS RURAL DE CAN PEP DES FERRER. NUEVAS APORTACIONES SOBRE NECRÓPOLIS RURALES EN LA ISLA DE IBIZA.....	89
Miquel Àngel Vicens i Siquier		Glenda Graziani, Juan Jose Mari Casanova, Jonathan Castro Orellana	
RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST DEL JACIMENT DE CORNIA NOU (MAÓ, MENORCA).....	27	MATERIALS PÚNICS TROBATS AL LITORAL DE MENORCA.....	99
Antoni Ferrer Rotger, Montserrat Anglada Fontestad i Lluís Plantalamor Massanet		Octavio Pons Machado	
ESCOBRINT TREPUCÓ: RESTAURACIÓ I REINTERPRETACIÓ DE LA GALERIA I EL BARRI SUD DE MARGARET MURRAY.....	35	RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA A L'EDIFICI DEL CARRER SANT MIQUEL Nº 10-12 (PALMA DE MALLORCA). ESTUDI ANTROPOLÒGIC DE DOS ENTERRAMENTS ROMANS.....	105
Elena Síntes Olives i Silvia Villalonga		Sebastià Munar Llabrès, Francisca Cardona López	
SACRIFICIS I OFRENES EN EL SANTUARI DE LA SEGONA EDAT DEL FERRO DEL POBLAT D'ELS ANTIGORS (ILLA DE MALLORCA).....	43	LES RASSES DE CONREU D'ÈPOCA ANTIGA I EL PATRIMONI HISTORIC ARQUEOLÒGIC A EIVISSA: UN REpte URGENT.....	115
Jordi Hernández-Gasch, Carles Velasco Felipe		Josep Mª López Gari, Ricard Marlasca Martín	
EL PROCESO CONSTRUCTIVO DE LA TORRE I DEL YACIMIENTO DEL PUIG DE SA MORISCA.....	53	EXCAVACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ILLOT DELS FRARES (SES SALINES, MALLORCA). CAMPANYES 2009-2010.....	123
Emili Garcia Amengual		Mateu Riera Rullan	
LA UTILIZACIÓN DE ENGOMBES EN LAS COMUNIDADES POSTALAYÓTICAS DE LA ZONA DE SANTA PONÇA (MALLORCA).....	61	MENSAE RECTANGULARES DE MÁRMOL DE LOS YACIMIENTOS DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA DE LA ISLA DEL REI Y FORNÀS DE TORELLÓ (MENORCA).....	135
Daniel Albero Santacreu, Jaume García Rosselló, Manel Calvo Trías		Silvia Alcaide González	
S1. UN EDIFICI SINGULAR EN EL SON FORNÉS D'ÈPOCA CLÀSSICA (SEGLES III A.N.E – I DE N.E.).....	71	EL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MALLORCA) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC: EVOLUCIÓ HISTÒRICA I FUNCIONAL.....	143
Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch.		Mateu Riera Rullan, Miguel Àngel Cau, Magdalena Salas Burguera	

INTERPRETACIÓ DE LES PRACTIQUES FUNERARIES I ANÀLISI ANTROPOLÒGIC DELS ENTERRAMENTS DEL SECTOR OEST DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÓ (MANACOR).....	151	L'ARQUEOLOGIA I L'ESTUDI D'EDIFICIS.....	225
Llorenç Alapont, Assumpció Malgosa, Gemma Prats-Muñoz, Roger Real, Magdalena Sastre		Antoni Ferrer Abárzuza	
APROXIMACIÓ A LA GESTIÓ DELS RECURSOS FAUNÍSTICS DEL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MANACOR) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC.....	159	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. UN JACIMENT PREHISTÒRIC AL SEGLE XXI.....	233
Alexandre Valenzuela, Damià Ramis		Joan Fornés Bisquerra, David Javaloyas Molina, Llorenç Oliver Servera, Tomeu Salvà Simonet	
ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE L'EXTENSIÓ I CRONOLOGIA DE L'ARS PURPURARIA A EBUSUS.....	169	ARQUEOLOGIA I PÚBLIC A MALLORCA, UNA TRISTA HISTÒRIA. REFLEXIONS A PARTIR D'UNA INTERVENCIÓ A SON CORRÓ.....	241
Benjamí Costa, Carmen Alfaro		David Javaloyas, Magdalena Sastre, Llorenç Oliver, Emmanuelle Gloaguen	
LA EXPOSICIÓN MONOGRÁFICA “MANURQA”. PROYECTO DIDÁCTICO DE BOSTON UNIVERSITY SOBRE LA EXCAVACIÓN DE UNA ESTRUCTURA ANDALUSÍ EN TORRE D'EN GÁLMÉS.....	179	ESTRATEGIAS Y ACCIONES EN EL DESARROLLO DEL PARQUE ARQUEOLÓGICO DEL PUIG DE SA MORISCA (CALVIÀ).....	249
Amalia Pérez-Juez Gil		Calvo, Manel; Albero, Daniel; Calderón, Maria; Gloaguen, Emmanuelle	
SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EN EL CENTRE DE MANACOR. EVIDÈNCIES DE LA TRAMA URBANA DES D'ÈPOCA ISLÀMICA.....	187	PROSPECCIONES GEOFÍSICAS EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ” (FELANITX, MALLORCA).....	255
Antonio Micol Argudo, Magdalena Salas Burguera		Christoph Rinne, Bartomeu Salvà	
PROJECTE JAUME IV – CAMPANYA 2008.....	193	L'ÚS DEL GEORADAR EN LA GESTIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. L'EXEMPLE DEL PROJECTE DE RECUPERACIÓ I PEATONALITZACIÓ DEL FRONT COSTANER ENTRE CALA MORLANDA I S'ILLOT –MANACOR.....	261
Helena Inglada, Maria Llinàs		Antonio Ruiz, Helena Inglada	
RESULTADOS DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO EN EL BALUARD DEL PRÍNCEP DE LA MURALLA RENACENTISTA DE PALMA DE MALLORCA.....	199	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ: UN JACIMENT PREHISTÒRIC VIST PER LA PREMSA ACTUAL.....	269
Antonia Martínez, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis, Maria José Rivas		Almudena Briones Campos	
LA PRESÓ DE LA CASA CONSISTORIAL DE FELANITX: DE L'ARQUEOLOGIA DE SALVAMENT A LA POSADA EN VALOR DEL PATRIMONI HISTÒRIC.....	211	CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DE CLOSQUES D'ESTRUÇ DECORADES A EIVISSA.....	277
Llorenç Oliver, Jaume Deyà, Magdalena Sastre		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	
ARQUEOLOGIA VERTICAL I EVOLUCIÓ ARQUITECTÒNICA DE LA TORRE DEL PALAU DE MANACOR.....	217	NOVES APORTACIONS A LA RESTAURACIÓ DEL VIDRE DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC D'EIVISSA.....	283
Magdalena Salas Burguera i Joan Pascual Femenias		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	

ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ: UN JACIMENT PREHISTÒRIC VIST PER LA PREMSA ACTUAL¹

Almudena Briones Campos²

1. INTRODUCCIÓ

A l'actualitat, la difusió és un dels principals objectius dels equips arqueològics i en aquest cas els mitjans de comunicació podrien d'assolir un important paper. Per intentar determinar unes estratègies adequades que els arqueòlegs puguin seguir per aprofitar el gran impacte dels mass media, és necessari primer un estudi de la situació prèvia de la seva disciplina en aquests mitjans.

A l'actual escrit s'ha dut a terme amb Els Closos de Can Gaià (Felanitx) com a referent, ja que és un exemple de projecte perseverant i continuat, no només quant a la investigació arqueològica sinó també en difusió i divulgació. Aquest jaciment s'excava de forma ininterrompuda des de 1996 i aquests darrers quinze anys (1996-2010) seran el marc cronològic d'aquest breu estudi. Només s'ha escollit la premsa escrita, tot i tenir un menor impacte social que la televisió, ja que es fa resso de les novetats arqueològiques amb més assiduïtat i és un mitjà més estable i continu en el període estudiat. De fet, la creació de la televisió autonòmica balear no es dona fins el 2005 amb IB3.

En primer lloc s'exposen les xifres totals de publicacions relacionades amb els Closos que s'han pogut localitzar a cada diari i s'analitzara com evolucionen. Per acostar-nos a la importància que les redaccions atorguen a les notícies de caire arqueològic, també s'analitzen les condicions en què apareixen: la secció en què s'han inclòs i el tamany que ocupen a la pàgina. Es revisaran els continguts de les notícies per determinar els temes que més han interessat als periodistes. I en darrer lloc es compararà l'impacte d'aquest jaciment a la premsa d'àmbit insular i la local del municipi de Felanitx. Arrel d'a-

questes dades i les declaracions d'alguns periodistes, s'intentarà comprendre quines són les directrius que regeixen els mitjans de comunicació en el seu tractament cap a l'arqueologia i, finalment, es donaran unes pautes a seguir per a què els arqueòlegs puguin aprofitar els mass media com una eina de difusió.

2. METODOLOGIA

Aquest estudi es va dur a terme arrel d'una recerca de les publicacions relacionades amb els Closos de Can Gaià aparegudes entre 1996 i 2010 a *Diario de Mallorca*, *Última Hora* i *Diari de Balears*. Les notícies foren classificades seguint unes dades bàsiques com la seva data de publicació, secció, autor i contingut, donant especial importància als titulars i subtítulars. D'altra banda es féu una classificació segons el percentatge de la pàgina que ocupaven. Per entendre el punt de vista dels autors i per resoldre els dubtes que sorgiren arrel dels resultats, es va realitzar una breu entrevista als periodistes que més havien publicat sobre els Closos. Es tractà de tres entrevistes i les qüestions pretenien extreure informació molt concreta:

- Formació específica de l'autor en arqueologia o interès personal per la disciplina.
- Concepció de l'arqueologia: és una ciència?
- Contrast de les dades publicades.
- Períodes sense notícies sobre els Closos.

3. DISTRIBUCIÓ TEMPORAL

El nombre de notícies relacionades amb els Closos de Can Gaià que hem localitzat ascendeix a 84, en els 16415 números dels principals diaris de l'illa entre 1996 i 2010. De totes elles, 51, és a dir, el 60%, han aparegut a *Diario de Mallorca*; 20 a *Diari de Balears* (24%) i 13 a *Última Hora* (16%).

¹ Aquest article és part de la transferència de coneixement del projecte d'investigació I+D finançat pel Ministerio de Ciencia y Tecnología (HAR2008-00708): Produir, consumir, intercanviar. Explotación de recursos y relaciones externas de las comunidades insulares balearicas durante la prehistoria reciente.

² Membre de l'equip Arqueobalear <abrionescampos@terra.es

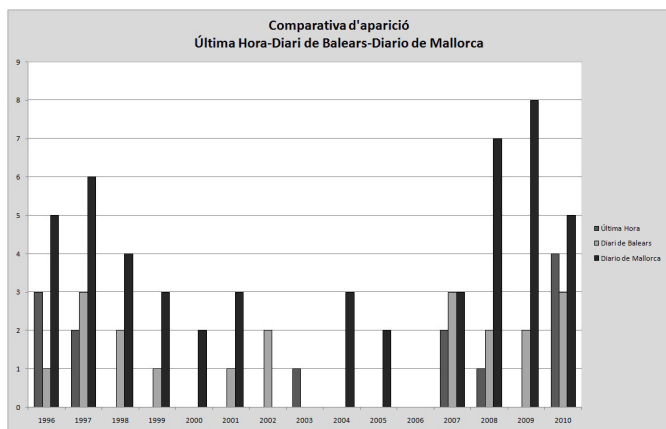

Figura 1. Comparativa d'aparició entre els principals diaris.

Aquestes dades, sense tenir en compte la informació que es dona a cada notícia, les podem fer servir per, en un primer moment, considerar el *Diario de Mallorca* com el més interessat en l'arqueologia. Les diferències són notables, no tan sols en el nombre de notícies que publica cadascun dels diaris, sinó també en la seva distribució en el temps. Durant els dos primers anys d'excavació, 1996 i 1997, es troben deu i onze publicacions respectivament, xifres que no tornaran assolir-se fins el 2008. És curiós que *Diario de Mallorca* no publicàs res respecte de Closos durant dos anys consecutius (2002 i 2003) i que en canvi si ho fessin els altres dos periòdics. Tot i així, el més cridaner és que al 2006 no existeixi cap notícia relacionada amb el jaciment.

No existeix cap lògica que expliqui la variació en el nombre de publicacions, ja que la investigació no s'ha interromput en cap moment des del començament de les excavacions, per aquest motiu cal demanar quina ha estat l'actuació de l'equip en la difusió del projecte. És interessant observar com en els darrers tres anys no només proliferen les notícies sobre els Closos, sinó que, com veurem més endavant, creix la informació referida a l'Associació d'Amics dels Closos de Can Gaià i a les activitats organitzades pels membres de l'Associació i de l'equip del projecte. En aquest sentit, podem assegurar que els diferents actes culturals, visites, tallers i conferències que s'han organitzat des del 2008, han ajudat a que la premsa insular doni més cabuda al jaciment. Pel que fa a la distribució

per mesos, són els de l'estiu quan es publica més. En aquest cas, el motiu és ben clar, ja que hi té lloc la campanya d'excavació. Tot i que el material del jaciment s'investiga durant tot l'any, juliol i agost són els mesos en què es sol excavar i, per tant, quan tenen lloc les troballes. D'altra banda, això indica que els diaris no segueixen les investigacions arqueològiques que es duen a terme als laboratoris, sinó només la campanya estival, ja que és el més atractiu i perquè disminueixen les notícies de caràcter polític, deixant espai a altres tipus de continguts.

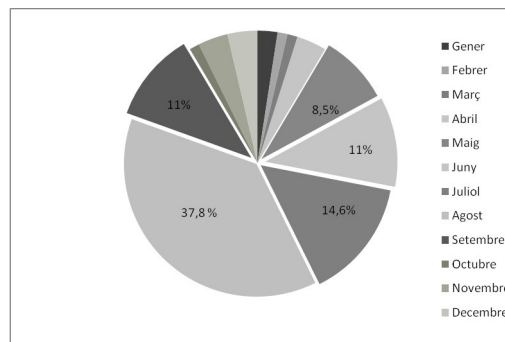

Figura 2. Distribució de les notícies per mesos.

Les notícies que apareixen a altres èpoques de l'any normalment solen fer referència a assumptes legals o institucionals i reivindicacions de la localitat i l'Associació d'Amics dels Closos de Can Gaià.

4. SECCIÓ I RELLEVÀNCIA

Fins el 2000, *Diario de Mallorca* compta amb una estructura molt bàsica, en la que només apareix una secció de cultura quan hi ha notícies d'art o literatura molt rellevants; és en aquest any que la pròpia editorial anuncia un canvi de format que inclou noves seccions, com ara la que ens ocupa. En el cas dels Closos, el canvi és ben vistós: el 2 de maig de 2001 trobem la primera notícia del jaciment emmarcada a la secció de "Cultura".

Fins aquell moment, totes les publicacions apareixen a l'apartat de Felanitx o Portocolom de "Part Forana". Més en-

davant encara hi ha casos aïllats d'informacions dels Closos en aquesta secció, però la tendència és a sortir en el renovat apartat de “Cultura”. Si ens basem en el total de notícies que *Diario de Mallorca* ha dedicat al jaciment, el 55% d'elles formen part d'aquesta secció.

El cas de *Diari de Balears* és molt semblant, tot i que el canvi es produeix un any més tard. Els Closos de Can Gaià comencen a aparèixer a la secció de “Cultura” a partir del 31 de juliol de 2002, mentre que anteriorment el seu espai eren les seccions de “Local” i “Balears”. En total, el 45% de les publicacions pertanyen a la secció “Cultura”, ja que a partir del 2002 els Closos encara apareixen repetidament a altres apartats.

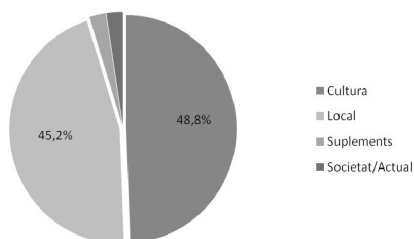

Figura 3. Seccions en què apareixen notícies sobre els Closos de Can Gaià.

Quant al diari *Última Hora*, el 46% de les notícies totals apareixen a la secció “Cultura”. No observem el gran canvi dels altres periòdics en cap moment: el 26 d'agost de 1996 ja trobem una publicació referent als Closos en la secció “Cultura”, però haurém d'esperar al 2007 per trobar-ne una altra, i encara al 2010 llegim notícies sobre el jaciment a la secció de “Part Forana”.

D'altra banda, en aquests quinze anys, els Closos de Can Gaià han aparegut dues vegades als setmanals de *Última Hora* i *Diario de Mallorca*. En aquests casos, es tracta d'especials sobre arqueologia que inclouen dades sobre la campanya estival a diversos jaciments.

Un altre aspecte que ens informa sobre el tractament que la premsa ha donat al jaciment és el tamany de les publicacions. Com es veu al gràfic, la majoria de les notícies represen-

ten menys del 25% de la pàgina a on es troben, però tot i així hi ha un nombre important de publicacions que ocupen un percentatge major. No trobem cap relació entre el tamany de la notícia i el seu contingut o la seva data de publicació. Així i to s'ha d'esmentar que el 86% de les notícies que ocupen tota una pàgina, han estat publicades per *Diario de Mallorca*. Tampoc existeix una relació entre l'aparició de fotografies i el tamany de les notícies, ja que es poden trobar imatges a publicacions que no superen el 25% de la pàgina.

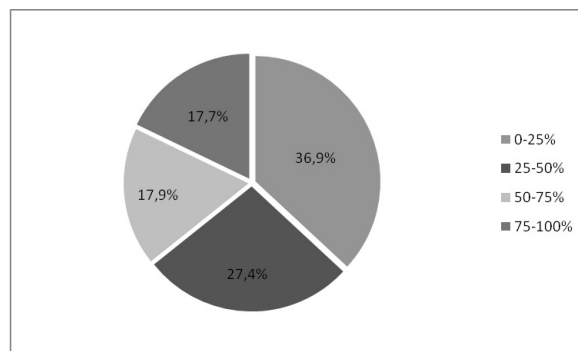

Figura 4. Percentatge d'ocupació per pàgina de les notícies.

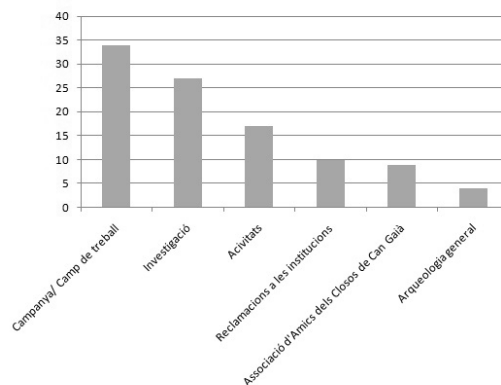

Figura 5. Principals temes tractats a les notícies sobre els Closos.

5. TEMÀTICA

L'anàlisi del contingut de les notícies s'ha dut a terme tenint en compte els principals temes tractats a les mateixes. Els tres diaris consultats han publicat en percentatges semblants sobre les temàtiques i per aquest motiu no es faran distincions entre ells. En alguns casos, a les notícies no hi ha una única informació, sinó que es pot llegir sobre diversos temes.

Predominen les notícies sobre la campanya estival, sempre s'informa sobre la durada de les excavacions i els treballs que s'han de realitzar. Sembla també que als periodistes els crida l'atenció la gent que fa feina a les excavacions, ja que quan visiten el jaciment s'interessen molt pels membres de l'equip, la seva procedència i el seu mode de vida durant la campanya. Això es reflexa quan es fa al·lusió a les característiques del grup i en molts de casos aquesta presentació de l'equip abarca un percentatge aclaparador de l'article.

A continuació esreprodueix una notícia apareguda el 3 d'agost de 2008 a *Diari de Balears*:

Comencen les excavacions als closos de Can Gaià

Ja fa tretze anys que els arqueòlegs excaven al poblat prehistòric de Portocolom. La zona reuneix aquests dies i durant tres setmanes una quarantena de joves, arqueòlegs i estudiants

Un any més, i ja en fa 13, que els arqueòlegs excaven al poblat prehistòric dels closos de Can Gaià, a Portocolom. Ahir al matí, una quarantena de joves, arqueòlegs i estudiants van començar la campanya d'enguany, que durarà vint dies. Durant aquestes tres setmanes, les feines se centraran a acabar els exteriors de la primera naveta que es va excavar fa anys, quan s'inicià aquest projecte. La meitat dels participants es dedicaran a l'excavació al poblat, mentre que l'altra meitat es dedicarà a feines de laboratori, consistents en investigació, catalogació i classificació del material trobat. Segons el codirector de l'excavació, Bartomeu Salvà, enguany "aturarem el que fèiem l'any passat i ens centrarem a excavar els exteriors de la naveta 1 per poder fer una publicació monogràfica i exhaustiva d'aquest indret. Esperam poder tenir-ho llest en un any o dos i després fer aquesta publicació ben completa. Enguany, amb els exteriors, volem saber si hi havia

tallers, corrals i quina vida feien fora de la naveta", explicà.

Tots els assistents aniran rotant per totes les feines. En la campanya, hi participen arqueòlegs i estudiants d'arreu del món. Així, hi trobam joves de Mallorca, Galícia, València, Barcelona, Madrid, Estats Units, Anglaterra, Itàlia, Sèrbia, Polònia i Grècia. A més, hi prenen part vuit alumnes de l'IES Felanitx. Els arqueòlegs reivindiquen, una vegada més, la compra per part de les administracions públiques dels terrenys on hi ha tot el poblat prehistòric. Dels 14.000 metres quadrats d'extensió, només 2.000 són de propietat municipal. "Per estar segurs que aquests terrenys estiguin protegits per sempre, en demanam l'adquisició pública", hi insistí Salvà. També sol·liciten la creació d'un petit museu o centre d'interpretació on tenir dipositades totes les restes arqueològiques que s'extreuen dels closos

En aquest cas, l'única referència que es fa a la investigació són els plans de publicar una monografia i allò que s'excavarà durant la campanya, però el cert és que en un gran nombre de notícies això augmenta de forma considerable i s'expliquen, encara que no massa detallades i sovint amb errors, les troballes del jaciment i les noves teories que van sorgint a mesura que avancen els estudis. No és difícil trobar publicacions que atribueixen els Closos de Can Gaià a la cultura talaiòtica, per xerrar d'un dels errors més freqüents, que desvirtuen el tractament que fa de la ciència la premsa. Les notícies que només contenen informació referida a la investigació, en cap cas sobrepassen la mitja pàgina, i quan té cabuda més d'un tema, la investigació sempre es tracta en un segon terme, abastant poc més del 20% de la notícia.

Protagonistes de les publicacions també solen ser les activitats que tenen lloc dins el marc del projecte Closos. Es tracta de tallers per infants, visites guiades al jaciment, conferències... tot dirigit a la ciutadania i vinculat a l'arqueologia. És un dels mètodes de l'equip per acostar aquesta disciplina a persones sense coneixements sobre ella, i en aquest cas si que els diaris insulars contribueixen a que la població s'assabenti de la seva existència. Molts de cops s'aprofita una publicació que informa sobre la campanya per anunciar també les activitats que es duren a terme. En altres ocasions els anuncis sobre les activitats són breus i poc vistosos:

6. PREMSA LOCAL

El municipi de Felanitx sempre ha participat de manera activa amb el projecte Closos. Podem observar-ho en tots els sentits, des de veïns que ajuden a les excavacions i negocis que aporten allò que poden fins a les subvencions de l'Ajuntament, sense deixar de banda l'Associació d'Amics dels Closos de Can Gaià com un gran exemple de cooperació ciutadana. També el setmanari *Felanitx* ha col·laborat amb l'equip, deixant que el seu codirector Bartomeu Salvà hi publiqui freqüentment informant sobre els avanços dels estudis, així com publicitant les diferents activitats que tenen lloc en relació al jaciment. Amb les xifres a la mà podem assegurar que el *Felanitx* ha atorgat una especial importància als Closos.

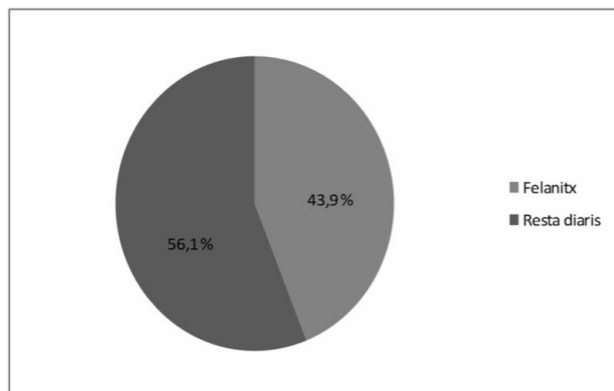

Figura 9. Comparativa entre les publicacions a *Felanitx* i els diaris insulars.

Durant aquests quinze anys, els Closos han aparegut una mitjana de 5 cops a l'any al *Felanitx*, és a dir, en el 10% de les edicions del setmanari. Les publicacions sobre el jaciment al *Felanitx* no solen sobrepassar el 35% de la pàgina, sempre tenint en compte que es tracta d'un periòdic d'unes 4-6 pàgines. A més a més, com s'ha esmentat, en moltes ocasions la notícia la redacta un dels codirectors del projecte, el que significa que no hi ha errors i que són notícies de major qualitat, amb més referències científiques. Altres estudiosos també han contribuït a acostar els Closos mitjançant el *Felanitx*, com és el filòleg

Cosme Aguiló, que en 1996 hi publicà *Notes sobre el topònim es Closos de Can Gaià*.

7. EL FACTOR HUMÀ

Tan important com el propi anàlisi de les notícies és la informació que els seus autors han aportat. Els tres periodistes entrevistats han estat els autors del 65% de les notícies publicades sobre els Closos als diaris comarcals.

Formació específica de l'autor en arqueologia. En tots els casos s'aconseguí una resposta negativa i només un dels entrevistats reconegué qualche tipus d'interès, no tant per l'arqueologia sinó pel jaciment en concret, fruit de la proximitat de els Closos a la seva localitat. Aquests autors confirmen que normalment no estan dedicats a una única secció informativa i que, per tant, els resulta impossible especialitzar-se en tots els temes que tracten a diari. No hi ha dubte que si l'autor d'una notícia té coneixements previs del tema que es tracta, la informació inclosa és de molta més qualitat. Si analitzem les publicacions més notables sobre arqueologia als diaris espanyols de principis del segle XX, moment en què aquesta disciplina despertava gran entusiasme, trobem la simbiosi entre un llenguatge clarament adreçat a un públic no especialista en la matèria i una rigurositat científica. En tots els casos llurs autors són arqueòlegs.

L'arqueologia com a ciència. Dos dels entrevistats, en un to poc convincent, respongueren que sí, que l'arqueologia els sembla una ciència i com a tal la tracten. El tercer, més sincer, va respondre que "l'arqueologia li sembla una ciència d'aventurers".

Tots tres deixen patent la seva adscripció a la idea romàntica que té la societat de l'arqueologia. Segurament és per aquest motiu que la informació publicada es centra més en la convivència de l'equip que i no pas en les troballes o resultats de les investigacions.

Contrast de les dades publicades. Cap dels tres periodistes contrasta normalment les dades que publica. Asseguren que fan feina contrarrelotge i que resulta impossible fer-ho. Segons ells, es limiten a transmetre les paraules dels propis arqueòlegs, dels qual no han de dubtar ja que són els especialistes.

Buits de notícies. A partir del 2000, però especialment del 2002, la publicació de notícies referents als Closos davalla notablement, de forma que l'any 2006 no n'hi ha cap. Un dels periodistes no sap què va poder passar perquè encara no feia feina a la seva redacció, però fa esment sobre els criteris que segueixen per publicar unes o altres notícies: l'arqueologia és per als periodistes un tema secundari, al que se li dedica més o menys espai, o a vegades cap, depenent de la resta de notícies del dia. Els altres dos confirmen no haver escrit res respecte al jaciment entre aquests anys.

De les seves respostes es pot concloure que si no escriuen ells, veïns de la localitat a on es troba el jaciment, els diaris no mostren cap preocupació per cobrir aquest tema. Quan Closos apareix a la premsa es tracta de la motivació personal dels periodistes i no d'una línia informativa dels diaris.

8. CONCLUSIONS

Les dades que hem vist fins ara no són de gran ajuda sense una comparació amb altres temes de la premsa que ens pugui indicar si vertaderament l'arqueologia és marginada pels diaris. De tot l'escrit abans es pot deduir que les publicacions sobre arqueologia són anecdòtiques, i que aquestes no informen a la ciutadania del que realment s'avança en l'estudi de la Història, que, al cap i a la fi, és l'objectiu d'aquesta disciplina.

Quan els diaris mallorquins publiquen sobre els Closos és difícil llegir els cridaners encapçalaments que s'atorguen a altres notícies sobre arqueologia; no s'envolta el jaciment de l'aire mític i sorprenent que es dona a titulars sobre troballes d'antigues civilitzacions o d'antropologia, però tot i aquesta aparent serietat de la notícia, el text mai acaba d'aprofundir en la investigació i les possibles interpretacions que es poden fer dels seus resultats.

La premsa ens informa de que existeixen unes excavacions però quan es tracta de fer saber a la població per a què serveixen, els diaris no hi contribueixen. Al contrari, el fet que els periodistes no tinguin coneixements d'història i arqueologia, com ells mateixos confirmen, els atribueix un paper de redactor que es limita a reproduir allò que assenyalen les seves fonts (en aquest cas, els arqueòlegs), sovint condicionat

per prejudicis que l'indueixen a cometre errors que després calaran en els lectors. Per poder aprendre, ens hem de dirigir a publicacions especialitzades, i entre aquestes, les que es troben més a l'abast (*Muy Historia*, *Historia National Geographic*, *Clío Historia*...) tracten temes tradicionalment més interessants i allunyats, deixant moltes vegades de banda projectes com el que ens ocupa.

Com els mateixos periodistes asseguruen, per a que un dia aparegui una notícia sobre arqueologia cal que altres temes deixin espai per falta de novetats. Això es pot observar fàcilment a l'estiu, quan l'activitat política és baixa i es dona més cabuda a informacions culturals, científiques, de societat i d'espectacles. Per tant, podem concloure que resulta difícil per a la població accedir a informacions periòdiques de qualitat sobre l'arqueologia mallorquina.

Així, cal demanar-nos què és el que els arqueòlegs poden fer per canviar aquesta situació, per a que l'arqueologia sigui un tema més rellevant a la premsa i la gent vertaderament conegui allò que s'està estudiant i com s'aplica a la interpretació de la història. En definitiva, per a que la premsa actuï com agent divulgador de l'arqueologia.

Està clar que ha de ser iniciativa dels arqueòlegs la passa que dugui a que el lector habitual dels diaris rebi informació de major qualitat científica. Ja que no podem obligar els periodistes a modificar el seu modus operandi, l'arqueòleg podria negociar amb el periodista per supervisar la informació que aquest extreu de les seves paraules amb la finalitat d'arribar a un acord sobre el contingut que finalment arribarà al carrer. Un altre mètode per aconseguir informació de major qualitat podria ser l'enviï a les redaccions dels resultats als que es van arribant a mesura que avancen les investigacions, ja sigui en forma de cartes al director o mitjançant el gabinet de premsa de les universitats a les que estan adscrites els projectes.

AGRAÏMENTS

Aquest estudi no s'hauria pogut dur a terme sense el suport i l'inestimable ajut de l'equip del Projecte Closos. Especialment motivadors i didàctics han resultat els consells i correccions de Bartomeu Salvà i David Javaloyas. També cal esmentar la valuosa informació aportada per Miquel*.

BIBLIOGRAFIA

ALEIXANDRE-BENAVENT, R.; GONZÁLEZ-ALCAIDE, G.; VALDERRAMA-ZURIÁN, J.C. 2009: “la investigación sobre la divulgación de la ciencia en España: situación actual y retos de futuro”, *Arbor: ciencia, pensamiento y cultura*, vol. 185, 738, Madrid, 861-869.

BLANCO, A. 2004: “Relaciones entre la educación científica y la divulgación de la ciencia”, *Revista Eureka sobre Enseñanza y Divulgación de las Ciencias*, 1 (2), Barcelona, 70-86.

DOMÍNGUEZ-SOLERA, S.D. 2009: “Pseudo-ciencia y arqueología en España”, *Arqueoweb. Revista sobre arqueología en internet*, 12.

ELÍAS, C. 2002: “Periodistas especializados en ciencia: formación, reconocimiento e influencia”, *Mediatika: Cuadernos de Medios de Comunicación*, Donostia, 8, 389-403.

GALÁN, C. 2003: “La Ciencia en zapatillas: análisis del discurso de divulgación científica”, *Anuario de Estudios Filológicos*, 26, Cáceres, 137-156.

JUNYENT, C. 2003: “Comunicació científica i percepció social de la Ciència”, *Coneximent i Societat: Revista d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació*, 2, Barcelona, 6-15.

LAÍN, M.; LAVÍN, A.C.; YÁÑEZ, A. 1996: “Arqueología y medios de comunicación”, *PH: Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico*, 14, Sevilla, 98-103

MENESES, M.D. 2003-2004: “Prehistoria investigada, prehistoria divulgada. Tratamiento periodístico del acervo prehistórico y arqueológico en prensa diaria”, *Espacio, Tiempo y Forma, Serie I, Prehistoria y Arqueología*, t. 16-17, 357-371

SALVADOR, V. 2002: “Discurso periodístico y gestión social de los conocimientos: algunas observaciones sobre la didacticidad”. *Anàlisi: Quaderns de Comunicació i Cultura*, 28, Departamento de Periodisme i Ciències de la Comunicació, Universidad Autónoma de Barcelona, 107-120.

FONTS

-Diario de Mallorca (1/01/1996-31/08/2010)

-Diari de Balears (1/01/1996-31/08/2010)

-Última Hora (1/01/1996-31/08/2010)

-Felanitx (1/01/1996-31/08/2010)